

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

بررسی اوضاع افغانستان

از شکست آمریکا تا برآمدن طالبانی متفاوت

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

گروه: بین الملل

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

- مقدمه ۱
- شکست آمریکا در افغانستان ۱
- عوامل موفقیت زودهنگام طالبان ۲
- تفاوت طالبان امروز با طالبان دیروز ۳
- گاه‌شمار طولانی‌ترین جنگ تاریخ ایالات متحده ۴
- منابع ۶

اوضاع افغانستان در روزهای اخیر، توجه جهانیان را به خود جلب کرده است. ایالات متحده که به بهانه نابودی طالبان در سال ۲۰۰۱ به افغانستان حمله کرد، در مدت ۲۰ سال اشغالگری، نه تنها اوضاع این کشور را بهبود نبخشید، بلکه با خدشه دار کردن غرور ملی افغان‌ها، شرایطی ایجاد کرد تا مردم افغانستان بار دیگر در دفاع از هویت اسلامی و قومی خود به طالبان خوشامد بگویند. مقامات و رسانه‌های آمریکایی در این باره چه قضاوتی دارند؟ چرا طالبان بسیار زودتر از زمانی که کارشناسان پیش‌بینی می‌کردند، به پیروزی دست یافتند؟ آیا طالبان امروز با طالبان دیروز متفاوت است؟ در نوشتار پیش رو با بهره‌گیری از دیدگاه کارشناسان به طور مختصر به این سؤالات پاسخ داده شده است.

■ شکست آمریکا در افغانستان

به نوشته روزنامه آمریکایی «نیویورک تایمز» مقامات واشنگتن همواره درباره جنگ افغانستان به مردم دروغ گفته‌اند. این روزنامه جنگ افغانستان را با جنگ ویتنام مقایسه کرد و نوشت: مخفی‌کاری درباره جنگ ویتنام باعث شد مردم آمریکا اعتماد خود را به مقامات واشنگتن از دست بدهند. «جان سپکو» بازرس ویژه آمریکا در امور افغانستان نیز می‌گوید مقامات آمریکایی برای مردم این کشور درباره افغانستان به‌طور دائم دروغ گفته‌اند. به گفته او، آمریکا در افغانستان همان‌طور رفتار کرد که در عراق و ویتنام رفتار کرده بود. سپکو افزود آمریکا با غرور فکر می‌کرد می‌تواند افغانستان را که در سال ۲۰۰۱ در وضع اسفباری بود، بگیرد و از آن یک نیروژ کوچک بسازد. این اشتباه بود؛ کارشناسان می‌دانستند که افغانستان با ساختار چین دولت‌سازگار نیست، اما هیچ‌کس به سخن کارشناسان گوش نکرد. بازرس ویژه آمریکا در امور افغانستان، ژنرال‌ها را به پنهان کردن وسعت مشکلات متهم کرد و افزود: هر بار که ما به این کشور رفتیم، نظامیان اهداف را تغییر می‌دادند تا آسان‌تر بتوانند ادعا کنند موفقیت کسب شده است؛ و وقتی که دیگر نتوانستند ادعای موفقیت کنند، اهداف را فوق‌سری اعلام کردند. آنها می‌دانستند ارتش افغانستان تا چه اندازه ضعیف است. کسانی که به اسناد فوق‌سری دسترسی داشتند، نیز می‌دانستند. اما آمریکایی متوسط، مالیات دهنده متوسط، نماینده متوسط و دیپلمات متوسط نمی‌دانست. سپکو، مجموع هزینه‌های بازسازی افغانستان و عملیات‌های مربوطه، از آغاز سال مالی ۲۰۰۲ تا سه ماهه اول سال ۲۰۲۱ را ۱۴۴.۹۸ میلیارد دلار ذکر کرد.

«کارتو مالکاسیان»، مقام سابق وزارت دفاع آمریکا که به تازگی کتابی درباره تاریخ جنگ افغانستان منتشر کرده است، معتقد است: تردیدی وجود ندارد که ما جنگ را باختیم. به اعتقاد این کارشناس حضور ساده آمریکایی‌ها در افغانستان به تمسخر گرفتن نظریه هویت افغان بود که روی غرور ملی، مبارزه با اشغالگران و تعهد دینی برای دفاع از میهن بنا شده است. اخیراً، سخنگوی کاخ سفید نیز با اعتراف به شکست آمریکا در افغانستان گفت: پس از بازگرداندن نظامیان آمریکایی به خانه، «لحظه‌ای را به‌عنوان اینکه مأموریت ما در افغانستان موفقیت‌آمیز انجام شد، نخواهیم داشت».

اما «دونالد ترامپ»، رئیس‌جمهور پیشین آمریکا شدیدترین انتقاد را از سیاست واشنگتن در قبال افغانستان مطرح کرده است. رئیس‌جمهور سابق آمریکا در بیانیه‌ای شدیدالحن تاکید کرد، آنچه بایدن با افغانستان کرد، یکی از بزرگترین شکست‌های تاریخ آمریکا را رقم زد. ترامپ از جو بایدن خواست به خاطر این افتضاح از سمت خود کناره‌گیری کند.

«سرگئی لاوروف» وزیر خارجه روسیه هم خروج آمریکا از افغانستان پس از ۲۰ سال جنگ را اذعان این کشور به شکست دانست. وزیر خارجه روسیه با اشاره به گزارش‌های مستند در خصوص دست داشتن برخی اعضای ارتش آمریکا در قاچاق مواد مخدر در افغانستان تصریح کرد: «اسنادی وجود دارد که نشان می‌دهد پرسنل (ارتش) ایالات متحده در قاچاق مواد مخدر دست داشتند».

بازنمایی شکست آمریکا در افغانستان در اظهارات مقامات و رسانه‌ها

شبیه‌سازی با جنگ ویتنام

تقبیح پنهانکاری و دروغ‌گویی مکرر درباره دستیابی به اهداف

بی‌توجهی به نظر کارشناسان درباره ویژگی‌های خاص افغانستان

تاکید بر ضرورت استعفای رئیس‌جمهور در واکنش به این شکست مفتضحانه

■ عوامل موفقیت زود هنگام طالبان

کمتر از یک هفته قبل، «رویترز» به نقل از یکی از مقامات دفاعی ایالات متحده که نخواست نامش فاش شود، نوشت: طالبان قادر خواهد بود در مدت ۹۰ روز پایتخت افغانستان را تصرف کند. مدتی پیش نیز روزنامه «وال استریت جورنال» گزارش داد طبق ارزیابی نهادهای امنیتی آمریکا، ممکن است طالبان ظرف شش تا ۱۲ ماه پس از خروج کامل نیروهای آمریکایی، کابل را تصرف کنند. «اندرو واتکینز»، عضو پژوهشگرده گروه بین‌المللی بحران هم معتقد بود عقب‌نشینی و شکست ارتش افغانستان را نمی‌توان انکار کرد؛ ولی سقوط کابل حتمی نیست. برخلاف پیش‌بینی‌ها اما، طالبان توانستند بدون هیچ مقاومتی و به راحتی کابل را تصرف کنند و بر صندلی رئیس‌جمهور تکیه بزنند. در ریشه‌یابی این موفقیت چندین عامل داخلی و خارجی دخیل است:

* **دولت مرکزی ناکارآمد:** طالبان با بهره‌گیری از ناتوانی دولت مرکزی در تأمین امنیت و امکانات برای نقاط محروم و دورافتاده به‌خصوص مناطق پشتون‌نشین، توانست آنها را با خود همراه کند. به عنوان مثال، بررسی‌های سازمان ملل متحد نشان داد ۷۰ درصد جنایات خشن در افغانستان، در مناطق تحت کنترل دولت مرکزی انجام می‌شد؛ در حالی که آمار جرائم خشن در مناطق تحت کنترل طالبان بسیار کمتر بود.

* **فساد نیروهای نظامی:** بر اساس نظرسنجی سال ۲۰۱۳ از هر چهار شهروند افغان، یک نفر به وجود فساد در بدنه ارتش این کشور اعتقاد داشت. همچنین بر اساس گزارش شفافیت بین‌الملل، ۵۱ درصد مردم افغانستان حداقل یک‌بار به نیروهای پلیس رشوه داده‌اند. می ۲۰۱۵ نیوزویک گزارش داد حدود ۴۶۰ هزار اسلحه که پنتاگون به نیروهای امنیتی افغانستان داده بود، به طالبان فروخته شد.

* **منابع مالی طالبان:** بر اساس اعلام سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۶ طالبان سالانه حدود ۲ تا ۳ میلیارد دلار درآمد ناشی از فروش مواد مخدر داشت؛ که این درآمد صرف تجهیز و جذب نیرو می‌شد.

* **کاهش اعتبار بزرگان محلی:** با حمله آمریکا و با هدف افزودن بر قدرت و کنترل دولت مرکزی، از قدرت رهبران سنتی مناطق کاسته شد. با توجه به اینکه انتخاب مقامات محلی نیز اغلب بر اساس روابط شخصی بود، مردم برای نشان دادن مخالفت و اعتراض خود، با طالبان همکاری کردند.

* **جذابیت مشی طالبان:** گرچه بسیاری از مردم افغانستان با اندیشه‌های افراطی همراهی و هم‌نوایی ندارند، اما اندیشه طالبانی در بسیاری از مناطق افغانستان طرفداران خاص خود را دارد.

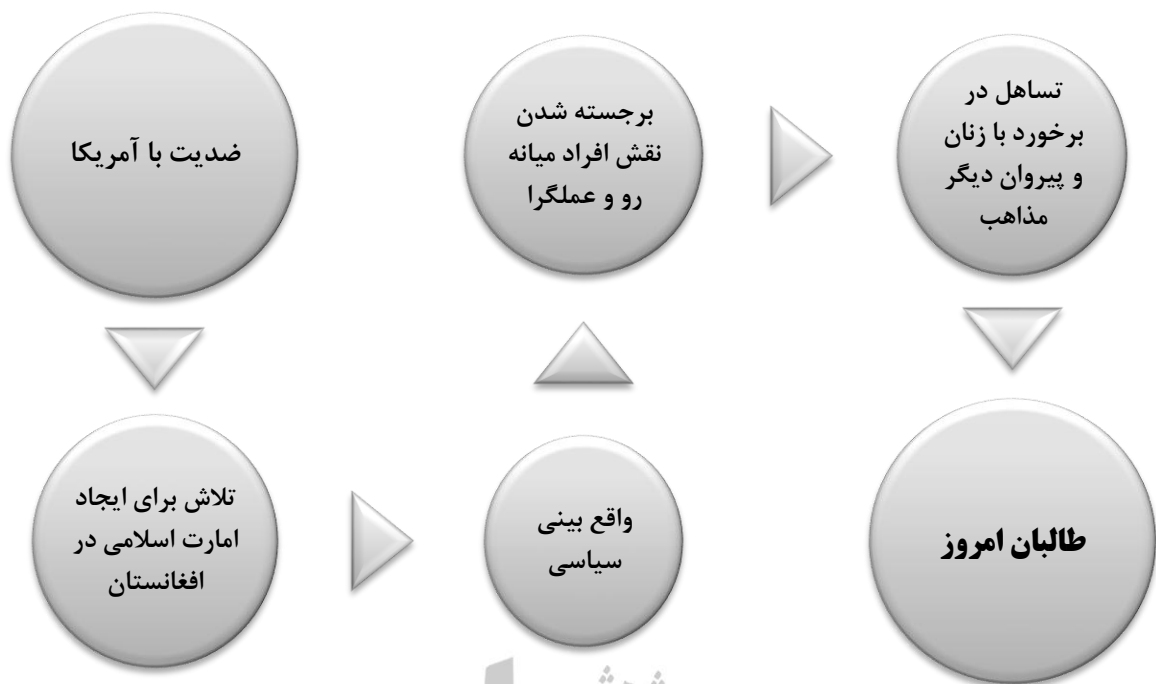
* **توپوگرافی افغانستان:** صعب‌العبور بودن افغانستان، برگ برنده طالبان است. به‌عنوان مثال ولایت نورستان که به واسطه تعصب دینی شدید شهرت زیادی دارد، به دلیل صعب‌العبور بودن، مأمنی برای طالبان و فرصتی مغتنم برای تجدید قوای آن بوده است.

* **حضور بیگانگان در افغانستان:** حضور نیروهای آمریکایی در افغانستان سبب خدشه‌دار شدن غرور ملی مردم افغانستان شد. تلاش این نیروها برای ایجاد دموکراسی ساختگی تناسب چندانی با اندیشه‌ها و زندگی مردم این کشور نداشت. تاکید طالبان بر تجاوز کفار به خاک کشور و ضرورت جهاد علیه آنها هم باعث جلب توجه و حمایت مردم از دیدگاه آنان شد.

■ تفاوت طالبان امروز با طالبان دیروز

طالبان در سال ۱۹۹۴ تشکیل شد و از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۱ حکومت افغانستان را در اختیار گرفت. حافظه تاریخی، بیانگر افراط، خشونت و تندروی طالبان در مدت حکمرانی است. رفتار این گروه به نحوی بود که حتی احتمال درگیری نظامی بین ایران و طالبان در مرزهای شرقی مطرح شد. گروه طالبان اینک اما مدعی است که در رفتار و الگوهای خود تغییراتی ایجاد کرده است. طالبان امروز واجد چند ویژگی است که گرچه در بیشتر آنها با طالبان دیروز مشترک است، در مواردی از جمله نوع تعامل با شهروندان و جامعه جهانی تغییراتی ایجاد کرده است.

شکل گیری طالبان از ابتدا با کمک آمریکایی ها و برای مقابله با حضور شوروی بود، اما طالبان و آمریکا، مدت مدیدی در افغانستان با هم در جنگ بوده اند؛ بنابراین ضدیت با آمریکا از ویژگی های انکار نشدنی طالبان است. پیرمحمد ملازهی، کارشناس مسائل افغانستان بر این باور است که طالبان از نظر ایدئولوژیک نه تغییر کرده و نه می تواند تغییر کند؛ اما از نظر سیاسی نسبت به گذشته واقع بینانه تر عمل می کند. حسن عابدینی، کارشناس مسائل بین الملل هم معتقد است طی ۲۰ سال گذشته طالبان دچار دگردیسی شده، و بسیاری از رفتارهای تند را که در دهه نخست قرن ۲۱ داشت، ندارد. عابدینی می گوید: طالبان به صراحت اعلام کرده هر کسی آزاد است در حوزه خودش زندگی کند؛ بنابراین طالبان به جهت نوع تفکر با داعش بسیار متفاوت است و حتی زمانی که آمریکا تلاش کرد بسیاری از نیروهای داعش را به افغانستان منتقل کند، طالبان پذیرا نشد. نکته دیگر این است که هدف اصلی و همیشگی گروه طالبان، ایجاد امارت اسلامی در افغانستان بوده است؛ هدفی که به زعم گروه طالبان، هدف حقیقی و مشروع مردم افغانستان است. یکدست نبودن نیروهای طالبان و حضور افراد میانه رو در میان تصمیم گیران اصلی طالبان نیز موضوع مهمی است که این گروه را با طالبان دیروز متفاوت کرده است.

■ گاه شمار طولانی ترین جنگ تاریخ ایالات متحده

رویداد	سال
۷ اکتبر: آغاز حملات هوایی آمریکا و بریتانیا به مواضع طالبان ۷ دسامبر: قندهار، مقر اصلی گروه طالبان سقوط کرد. دسامبر: حامد کرزی در لویه جرگه اضطراری به عنوان رئیس جمهور موقت برگزیده شد.	۲۰۰۱
شمار نیروهای آمریکایی به ۹ هزار نفر رسید.	۲۰۰۲
مقام های آمریکایی پایان عملیات جنگی در افغانستان را اعلام کردند. نیروهای بین المللی (آیساف) به منظور حفظ صلح، در کابل مستقر شدند.	۲۰۰۳
شمار نیروهای آمریکایی به ۲۰ هزار نفر رسید. تلفات نیروهای آمریکایی نیز به ۵۲ نفر افزایش یافت.	۲۰۰۴
شمار نیروها ۲۰ هزار باقی ماند.	۲۰۰۵

۲۰۰۶	بازگشت طالبان به افغانستان؛ سپتامبر، حمله خودرو انتحاری به کاروان نیروهای آمریکایی در کابل؛ نیروهای آمریکایی یک رشته عملیات تهاجمی گسترده در جنوب شرق افغانستان برای تحت فشار قرار دادن طالبان به راه انداختند. در این عملیات چهار هزار سرباز و پلیس افغان و سه هزار نیروی آمریکایی و بین‌المللی در پنج ولایت در نزدیکی مرز پاکستان شرکت داشتند.
۲۰۰۷	شمار سربازان آمریکایی به ۲۵ هزار نفر افزایش یافت. در این سال روند کند آموزش نیروهای افغان و همچنین فرار سربازان ارتش ملی افغانستان خبرساز شد.
۲۰۰۸	دامنه حملات طالبان به سراسر کشور گسترش یافت. شمار نیروهای آمریکایی مستقر در افغانستان به ۳۳ هزار نفر رسید.
۲۰۰۹	با افزایش روز افزون خشونت‌ها در افغانستان، اوباما دستور فرستادن ۱۷ هزار سرباز دیگر به افغانستان را امضا کرد. ژنرال مک کریستال، فرمانده کل نیروهای آمریکایی و ناتو در افغانستان به اوباما نوشت: بدون افزایش نیروهای بین‌المللی احتمال ناکامی جنگ با طالبان وجود دارد. اوباما اعلام کرد ۳۰ هزار سرباز دیگر به افغانستان می‌فرستد. تلفات نیروهای آمریکایی افزایش یافت و به ۳۱۷ نفر رسید. اوباما در سخنرانی در دانشگاه نظامی وست پوینت، جولای ۲۰۱۱ را زمان آغاز خروج ارتش آمریکا از افغانستان تعیین کرد.
۲۰۱۰	دولت افغانستان در کنفرانس لندن، آمادگی برای به عهده گرفتن مسئولیت امنیتی را اعلام کرد. در این سال، شمار نیروهای آمریکایی در افغانستان نیز افزایش یافت و به ۸۴ هزار نفر رسید. تلفات سربازان آمریکایی در این سال ۴۹۸ نفر بود.
۲۰۱۱	اول می - نیروهای آمریکایی در عملیاتی ویژه، بن لادن را در پاکستان کشتند. اوباما برنامه خروج تدریجی نیروها از افغانستان را اعلام کرد: تا آخر ۲۰۱۱ ده هزار سرباز از افغانستان خارج می‌شوند و تا تابستان ۲۰۱۲، ۲۳ هزار سرباز دیگر این کشور را ترک می‌کنند. بر اساس این برنامه، نیروهای آمریکایی خروج تدریجی تا پایان ۲۰۱۴ را در نظر خواهند گرفت. در این سال شمار نیروهای آمریکا به بالاترین رکورد، یعنی ۹۸ هزار سرباز رسید.
۲۰۱۲	اوباما ماندن شماری از سربازان آمریکایی در افغانستان پس از ۲۰۱۴ را اعلام کرد. ژنرال جان آن فرمانده کل نیروهای بین‌المللی در افغانستان خروج تدریجی ۲۳ هزار سرباز آمریکایی از افغانستان را اعلام کرد. ۲۱ سپتامبر ۲۰۱۲، لئون پانه‌تا وزیر دفاع وقت آمریکا گفت ۳۳ هزار سربازی که در جریان سال ۲۰۱۰ برای جنگ با طالبان اعزام شده بودند، افغانستان را ترک کردند.
۲۰۱۳	تا پایان این سال، شمار نظامیان آمریکایی در افغانستان به ۴۶ هزار نفر کاهش یافت. ژوئن ۲۰۱۳ ناتو، رهبری کل عملیات‌های نظامی را رسماً به نیروهای افغان واگذار کرد.
۲۰۱۴	۲۷ می؛ باراک اوباما جزئیات طرحی را برای خروج نیروهای نظامی آمریکا، به جز ۹۸۰۰ سرباز، تا پایان سال و خارج کردن بقیه تا پایان ۲۰۱۶ را اعلام کرد.
۲۰۱۵	مسئولیت کامل تامین امنیت افغانستان به نیروهای داخلی واگذار شد. شمار نیروهای آمریکایی به نه هزار سرباز رسید. تلفات این نیروها نیز در این سال به ۲۲ نفر کاهش یافت.
۲۰۱۶	شمار نیروهای آمریکایی همچنان نه هزار باقی ماند.
۲۰۱۷	۲۱ اوت، دونالد ترامپ، رئیس‌جمهوری پیشین آمریکا، راهبرد خود را اعلام کرد و خواستار استقرار نیروهای نظامی برای وادار کردن طالبان به مذاکره صلح با دولت کابل شد.
۲۰۱۸	سپتامبر، در راستای تلاش برای مذاکره با طالبان، زلمی خلیل‌زاد، دیپلمات آمریکایی افغان‌تبار، به عنوان نماینده ویژه ایالات متحده در امور افغانستان منصوب شد. نمایندگان آمریکا و طالبان ۱۲ اکتبر سال ۲۰۱۸ در شهر دوحه قطر مذاکرات صلح را آغاز کردند.
۲۰۱۹	دونالد ترامپ خروج نیروهای آمریکایی از افغانستان را اعلام کرد.
۲۰۲۰	فوریه؛ توافقنامه صلح میان زلمی خلیل‌زاد نماینده ویژه آمریکا و ملا عبدالغنی برادر معاون سیاسی گروه طالبان در دوحه امضا شد. دسامبر؛ مذاکره‌کنندگان دولت افغانستان و طالبان به توافقی بر سر روند مذاکرات صلح دست یافتند.
۲۰۲۱	۱۴ آوریل؛ بایدن، رئیس‌جمهوری آمریکا، اعلام کرد نظامیان آمریکایی فراتر از مهلت مقرر در توافق بین واشنگتن و طالبان در افغانستان باقی خواهند ماند، اما عقب‌نشینی بدون قید و شرط نیروها تا ۱۱ سپتامبر را تایید کرد. ۲۶ ژوئن؛ بایدن در کاخ سفید با غنی، رئیس‌جمهوری افغانستان، دیدار کرد و از افغان‌ها خواست درباره آینده‌شان تصمیم بگیرند. ۲ ژوئیه؛ هم‌زمان با افزایش خشونت‌ها در نقاط مختلف افغانستان، نیروهای آمریکایی از پایگاه هوایی بگرام خارج شدند.

■ منابع

- اطلاعات روز، عوامل رشد مجدد قدرت طالبان در افغانستان، ۱۸ جوزا ۱۴۰۰
- ایرنا به نقل از روزنامه ستاره صبح، ۲۱ تیر ۱۴۰۰
- ایسنا، درگیری‌های افغانستان برای داشتن برگ برنده در میز مذاکرات است، ۱۳ مرداد ۱۴۰۰
- ایندپندنت فارسی، گاه‌شمار جنگ ۲۰ ساله آمریکا در افغانستان، ۱۴۰۰/۴/۱۱
- بی بی سی، گاه‌شمار نیروهای آمریکایی در افغانستان؛ کی آمدند و کی رفتند؟ ۱۳۹۹/۸/۲۸
- پایگاه خبری الف، به نقل از ThePrint، ماهیت حقیقی طالبان کنونی چیست؟، ۲۸ تیر ۱۴۰۰
- تسنیم، کاخ سفید به شکست آمریکا در افغانستان اعتراف کرد؛ ۱۹ تیر ۱۴۰۰ / ماجرای تحولات افغانستان و مسئله طالبان چیست-۱/ آیا طالبان تغییر کرده؟ آمریکا چه نقشی بازی می‌کند؟ ۰۹ تیر ۱۴۰۰
- خبرگزاری صداوسیما، کارشناسان آمریکایی: ما جنگ را در افغانستان باخته‌ایم، ۰۹ مرداد ۱۴۰۰
- فارس، ترامپ خواستار استعفای جو بایدن به خاطر افتضاح افغانستان شد، ۱۴۰۰/۵/۲۵ / لاوروف: خروج آمریکا از افغانستان اذعان به شکست است ۱۷ تیر ۱۴۰۰
- مرکز تحقیقات استراتژیک ریاست جمهوری، واکاوی دلایل شکست‌ناپذیری طالبان در افغانستان، آرین پورقدیری، ۴ دی ۱۳۹۸
- مهر به نقل از راشاتودی، اذعان کارشناس آمریکایی به مدیریت فاجعه بار واشنگتن در افغانستان مرداد ۱۴۰۰

